

Hederlig omtale: «Åpent vann» Kåre Halse

& the hay being dried & it all looked very beautiful in the evening sun.

So we returned to Trondheim full of fresh air & memories off all we had seen. Memories which are just as vivid for me from the other side of the North Sea.

TORMOD MOXNESS

Vandalkilowatt?

Disse ord gjelder fjellet, elvene, fossene, og for så vidt både rev, rype, fugl og fisk.

Ord fra en vandals svarte samvittighet vil noen mene. —

En får tru det en vil. Teknikken har for alvor bitt seg fast i fjellet, i fosser og vatn, i hei og hol, — i alt. Det drønner og durer inne i fjellmassivene, langs elvene og under dem. Ut av fjellstoffene hveser vraltende rullegreier som tømmer sitt innhold av sønderrevet fjell utover juvene, — kaster opp granitt og gabbro like en fyllesjuk jutul. — — —

En slik grotesk kirurgi anvendt på moder jord vil *du* neppe godta, slik uten videre. Som naturvenn vil du protestere. Kanskje vil du som naturvernsmann også gå til motaksjon. Det er noe fjell igjen i deg også som sperrer imot akselerasjonsjaget, distansefråtseriet og romferdsmentaliteten. Du gir vel det hele på båten for den vakende ørret, — ja, selv for en grobian av en blodsugermugg av gammel-sorten. — — —

— — —

Dette landet som vi bygger og bor i, er et eventyrland. Et av eventyrene er vassdragene, der fossegrimen og kvernkallen fra uminnelig tid har hatt bruksretten. Bråk med hulder og jetter har vel forekommet gjennom tidene, men kvernkallens surr, og fossegrimens kvin dempet det hele ned til et harmonisk, fredsølt lydmaleri. En konsolidert virksomhet under bjørk og gran, med elg, bjørn og rev som partisipanter. —

— — — Du husker den tiden. Du eller far din. Den gang gav kvernkallen deg vassgraut av sitt fineste, bustete byggmjøl. — — —

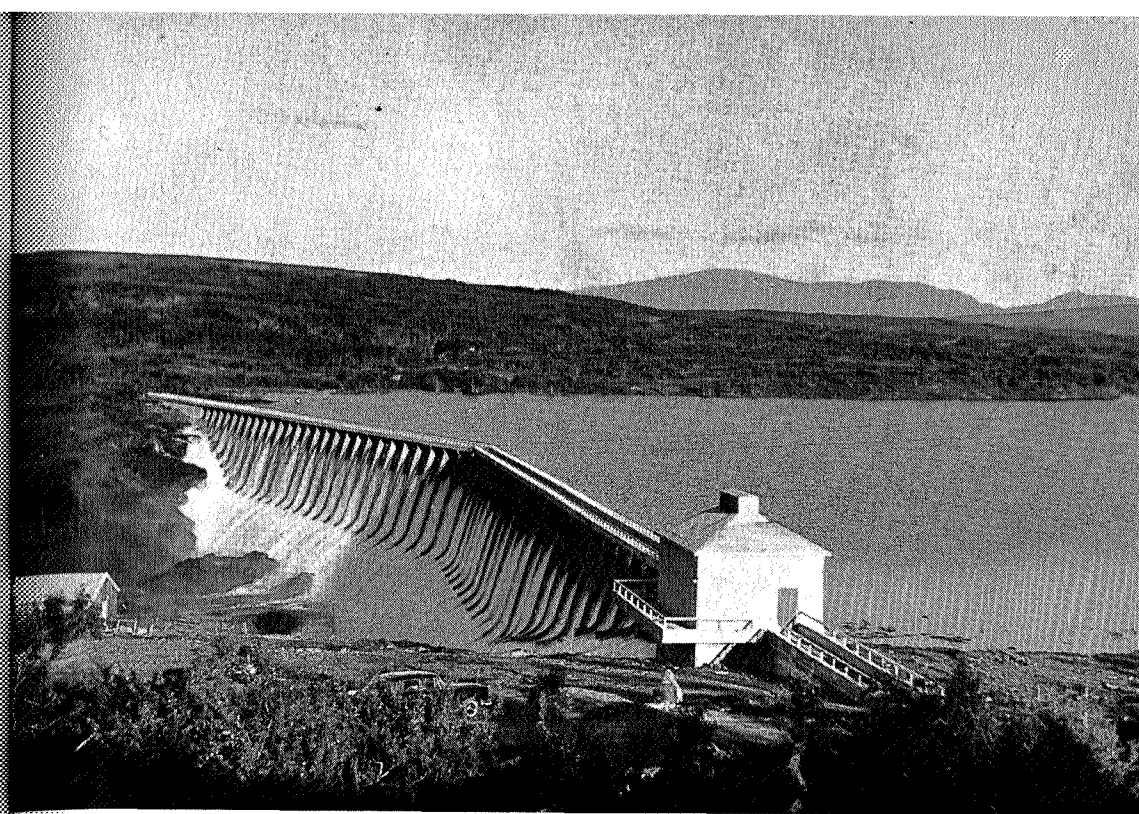
Og i dag. — Bakgrunnen er fortsatt den samme. Det fantastiske landet, lagt som det er mot midnattsol og nattlys og mot uthav og kulde. — Et teater visende det eldgamle spill om kampen for daglig brød, liv og trivsel, spilt av generasjoner i tur og orden, — mellom disse fjellkulisser. —

Så er det at noen ymter noe om at vi er i ferd med å forgripe oss på det hele. Vi løfter og senker sjøenes speil. Vi øker vannføringer eller lar dem avta. Vi lager heslige strender i sjø og elv. Vi gjør fisken tommelomsk. Vi vandaliserer og er vandaler. — Det ble sagt om Jeppe at han drakk, men ingen spurte hvorfor. Ingen spør hvorfor *vi* er vandaler. Fordi alle *vet* hvorfor. Vi drikker hele vassdrag.

— Men, det er *du* som trenger så meget omkring deg av bekvemmeligheter: Varme stuer, lyse stuer, varm stekovn, radio, televisjon, skjeggslåmaskin, kjøleskap, varmt bad, aluminium, kvelstoff, vannstoff, stål og jern, karbid og, — — du har vist tendens til å ville bruke varmepose i senga, med elektrikk inni, du barske fjelltraver! —

For meget lenge siden da Vår Herre var ute og gikk sin skapergang ute i evigheten, laget han landet vårt slik at vann kunne sile fra den tindrende topp til havets strand. Ut av omsorg gjorde han den gang et opplegg som han har overlatt til oss selv å forstå. Det har tatt oss noen millioner år til å tenke oss om inntil vi omsider er blitt klar over saken. At det gravitasjonsstyrte vann er noe av dette lands dyrebareste eie. Ikke er det *bare* kraftressursene som det innebærer på grunn av den potensielle energi skapt av nivåforskjellene. Men disse elver med sine fosser og stryk, er naturformasjonenes blodårer for tilføring og tilbakeføring av det livgivende vann. En vannkraftmann overser heller ikke det. Vann kan direkte drikkes og fordøyes. En kan hverken ete eller drikke kilowatt. Derfor bøyer også dette vandalbeslektede menneske kne ved kildens veld og tar hatten av, — ikke for bedre å slurpe i seg det livgivende vann, men av respekt. — — — Ved turbinen blir det mere prosaisk.

— — —
Moderne kraftutbygging har ikke bare vist gode, men også hensynsløse takter. Det er reguleringene av vann og sjøer som ut

Vessingsjøen pynter da pent opp i landskapet?

Foto: Forfatteren

fra naturvernmessige argumenter, kan bli problematiske. Ved sjøer med stor reguleringshøyde og begrenset årvisst oppfylling, vil det grinende reguleringsbelte kunne bli synbart utover sommeren. I snaufjell spiller dette mindre rolle, mens det i lavlandet er skjemmende. I slike tilfeller kan dette rettes på ved å søke å øke tilflytningen ved overføring fra uregulerte nabovassdrag. Pumping fra noe lavere liggende flomelver kan også være en løsning. —

Nærliggende eksempler på reguleringsmagasiner med kvikk oppfylling før turistsesongen setter inn, har en i Trondheim elektrisitetsverks to kunstige sjøer, Sylsjø og Vessingsjø. Det sies at terrenget her har vunnet i skjønnhet etter at disse sjøer ble til. Sjøbunnen var før neddemningen i høy grad myrsumper som det var vanskelig å forsere. — Ingen vil vel i dag påstå at disse sjøer er stygge, og ingen har da heller sagt noe sånt hittil. — I marken er reist et par

monumentale dambygg, som i stil slutter opp mot det harde fjell. De representerer matematikken og naturlovene, og gir ved sitt eget bilde syn for hva de er. — Funksjonalistiske byggverk som naturen selv. De holder krefter i sjakk. De illustrerer et statisk basketak mellom Aquarius og Herkules i stål og betong. Ryggtak med klem i. De holder hverandre i likevekt. En besettende kamp hvor ingen må seire. En jettenes kamp mellom fjellkulissene. — —

Men likevel ruver disse dambygg som puslete nipsgjenstander på fjelltrollenes kommode.

Disse inngrep i naturen skaper tross alt, veldige verdier. Hva er det så som legges øde? — Kjente, kjære fjellstier neddemmes. Idylliske naturpletter forsvinner. Gammel bebyggelse forstyrres. Fiskefar uttørkes. — Ja, akkurat slik er det.

I den senere tid har en derfor alvorlig overveiet hva en bør finne på for å redusere disse skadevirkninger. I denne forbindelse mener jeg turisme og naturvern allerede *fra start* ved prosjektering av et kraftverk bør bli representert. Selv om forholdene i Norge klargjør at skadevirkningene ikke tilnærmedesvis kommer opp mot de verdier en skaper, bør dette skje. For å unngå fanatisme og hysterisk betonte standpunkter, bør saklighet her få råde.

Det er da trolig at en kan nå fram til tekniske løsninger som er skånsommere — eller at en av de skapte inntekter kan få større kompensasjon for skader enn en hittil er vant til. Midler som vil muliggjøre at nye unyttede områder blir åpnet fra naturens beundrere. Vi har mange slike felter i vårt land. Enn om en nådde fram til en fast årlig reguleringsavgift, en tributt til støtte for videre utbygging av det moderne fjellvandrerliv, — turisthytter, stier, vardinger, veger, fisk! — For å nå dit hen, må en nødvendigvis resignere på visse hold. En kommer ikke utenom noen omstilling i sitt eget syn på terreng og turisteri. Tiden krever det. Men med omtanke og felles velvilje kan en kanskje nå fram til sogar rikere former for fjell- og friluftsliv enn før. For våre naturherligheter *må utnyttes*. En virkelig naturvenn vil forstå at det da må jenkles noe på konservativ innstilling for at det skal bli mere på oss alle.

Vi vil ikke lage «Vandakilowatt»!

Men la oss drøfte saken. —

